

Nakke Skole fra kongeskole til kommuneskole

Man følger lærere og elever på skolerne i Nakke i Rørvig Sogn
gennem år med krig, pest og fred fra 1735 til 1955

Annie Brydegaard Danielsen

COPYRIGHT © ANNIE BRYDEGAARD DANIELSEN

ALL RIGHTS RESERVED.

ISBN 978-87-93753-36-5 (PDF EBOG)

ISBN 978-87-93753-37-2 (EPUB EBOG)

FORLAGET KREATIVE DRÅBER

Indholdsfortegnelse

Om Annie Brydegaard Danielsen	3
Forord	4
Seriens 19 bøger kan købes på kd.ebog.dk	5
Ryttergårde	7
Rytterskoler	8
Kongeskoler	12
Nakke Rytterskole	14
Skoleloven 1814	22
Fra kongeskole til sogneskole i Nakke	23
Børnenes Liv	24
Nakke Skole 1841 – 1892	30
Nakke Skole 1892-1931	33
Nakke Skole 1931-1941	52
Under 2. Verdenskrig	56
Rørvig Luftværnsforening	59
Skolen 1942-1955	67
Skoleudflugter	79
Søndagsskole	80
Klapjagter	81
Konsekvenser af Elevtallet	82
Efterskrift	90
Omregning af mål & mønt	92
Stor Tak til	93
Øvrige kilder	94
Bagsiden	95

Om Annie Brydegaard Danielsen

Annie blev født i 1951 på Brydegaard i Nakke, som den ældste af Daniel og Else Danielsens 3 piger.

Hun flyttede fra slægtsgården i 1969, og gården blev solgt i 1978. Men selvom hun flyttede først til Vig og senere til Holbæk, følger hun den dag i dag med i, hvad der sker i Nakke - Rørvig sogn og omegn.

Annie har det som en svamp: Hun suger alt til sig. Med alle sanser. Hun er interesseret i mennesker. Deres vilkår, deres liv og historier.

Det kombineret med hendes historiske interesse og uddannelse som lærer og museumsassistent, gør det interessant og spændende at læse om hendes barndoms hjemegn.

Forord

Kong Christian 6. iværksatte byggeriet af skoler i Odsherred, hvor der ingen rytterskoler lå i det nedlagte rytterdistrikt. Nu skulle landbobørnene i skole, både drenge og piger. Med udgangspunkt i faderen kong Frederik 4's tegninger til rytterskoler, blev der opført fornemme skoler i mursten og tegl, med højt til loftet og god plads til både lærere og elever.

En murermester fra Særslev fik en af Christian 6's ni skoler op at stå i Nakke by Rørvig Sogn i løbet af 1735. Selvom man kalder den første skole i Nakke for en rytterskole, er det rent faktisk en kongeskole. Det eneste, der er tilbage af denne kongeskole, er en sandstenstavle med Christian 6's monogram og en latinsk skrift.

Derimod eksisterer Nakkes anden skole tegnet af den landskendte bygmester arkitekt Andreas Bentsen og indviet i november 1892 på matr. 1a i Nakke.

Hvert kapitel i bogen skal læses og ses som en lille historie for sig. Ved hjælp af folketællinger, kirkeskrifter, gamle bøger, tegninger, billeder, personers erindringer og anekdoter, har jeg gjort mit bedste for at få fastholdt historien om lærere og elever på skolerne i Nakke gennem år med krig, pest og fred fra 1735 til 1955.

To personer kan have været til stede omkring skolen ved samme begivenhed, men lagt mærke til forskellige ting, og derfor husker de ikke nødvendigvis det samme. Den enes erindring er lige så rigtigt som den andens, sådan er det med erindringer.

Annie Brydegaard Danielsen

august 2021

Seriens 19 bøger kan købes på kd.ebog.dk

Bog 1 - Erindringer om Nakke By, Galbuen, Hovvig og Slottet - Om gårdenes udflytning, bønder, husmænd, håndværkere, fjernsyn for børn og fattighus - og hvordan en andelsvaskemaskine gjorde livet lettere.

Bog 2 - Erindringer fra Nakke Midtby - Om Nakke Købmandshandel, Andelsfrysehus, sognerådsformanden, Rørvigslagteren, fiskemand, brødmand, postbud, vagabonder - og om Nakke Andelsmejeris betydning for hygiejnen.

Bog 3 - Erindringer fra Nakke By Øst - Om den løbske vindmølle, høker, hjulmand, lappekone, skomager, vejmand, landmænd, proprietærdrøm, gadekæret, bylauget, café & spisehuset

Bog 4 - Skoleerindringer fra Nakke, Rørvig og Nykøbing - Fra rytterskole og sogneskole til realskole - teater, sang og musik skaber sammenhold

Bog 5 - Erindringer om arbejdslivet på landet - Om glæder, sorger, traditioner og nissens grød

Bog 6 - Erindringer fra Nakke Vestvej, Hovvigvej, Slettemosevej og Slettehøjvej - Om ægmænd, landmænd og by-landmænd - og elektriciteten kommer til Rørvig Kommune

Bog 7 - Erindringer fra Rishøjvej, Isøre Central og Schou Tex Nykøbing - Om fiskere, bådebyggere, landmænd, feriekoloniens kvinder og børn – og om Rørvig Sogns Sygeplejeforening med klinik i Lindegården

Bog 8 - Erindringer fra Nakke Østvej, Graudebjergvej og Nakkehage - Om bønder og husmænd, Isefjorden og Rønnen, Skredbjerg, borggårde, pensionater, tørv og krig, pipstenen, sommerhuse, Rørvig Husholdningsforening - og patienter fra SNS

Bog 9 - Erindringer omkring Nord, Oddermosen, Søndervang og Rørvig By - Om Hedemanden, gårde og husmandsbrug, sankeret, krigen og foreningslivet, mælkedreng på Billesborg - og udflugter til livet på Hesselø

Bog 10 - Erindringer fra Nakke Lyng, Trolleskoven, Rørvig og Nakke Skov - Livet omkring Sognegården, biblioteket, idrætsforeningerne, maskinstationer, kirken, Alderdomshjemmet -og om klapjagter, juletræsfester, fastelavn og Asfaltbal i Nykøbing

Bog 11- Erindringer fra Hovvig og Ringholm - Om mennesker, der altid har ændret landskabet og skabt landskabet.

Bog 12 - Erindringer fra Rørvig, Nakke Lyng, Klitborg og Jagtborg - Om sandflugt, natur, landbrug, handel og mennesker i et samfund i forvandling.

Bog 13 - Ulstrup Skole - erindringer fra rytterskolen i Eskildstrup og sogneskolen i Ulstrup

Bog 14 - Østerlyng - Ingeborg og Jakobs husmandssted

Bog 15 - Feriekolonierne - omkring Rørvig, Nakke og Nykøbing

Bog 16 - Askehaven og Østerlyng - fra hedens landbrugsland til fritidsland

Bog 17 - Udbygningen af Nykøbing Sjælland - Erindringer om udviklingen fra agervang til bydel omkring Rørvigvej

Bog 18 - Rørvigvej ved Østerlyng og Skærby - Erindringer om kvinder og mænd og deres arbejdsliv gennem to århundreder

Bog 19 - Høvepladsen & Lejrskolen Høve Strand - En del af danmarkshistoriens foreningsliv

Ryttergårde

Kongen havde brug for loyale undersåtter, især når han skulle i krig, for så var det dem, der udgjorde hans hær. I Svenskerkrigene 1658-59 havde Frederik 3. godt nok lejet en hær, men det var voldsomt dyrt for statskassen. Derfor indførte man i anden halvdel af 1600-tallet såkaldte rytterdistrikter, som skulle stille med ryttere, altså soldater, når landet var i krig.

Rytterdistrikterne lå på kongens jord, men da han ikke ejede jord jævnt fordelt ud over hele kongeriget, var der kun rytterdistrikter i Østjylland, på Fyn, Lolland, Falster, Syd- og Vestsjælland, i Nordsjælland samt København.

Rørvig Sogn var oprindeligt delt sådan, at fæstebønderne i Rørvig hørte under herremanden på Dragsholm Slot, og gårdene i Nakke tilhørte den danske konge. Da krongodset blev henlagt til underhold for rytterregimenter i 1671, fik det også betydning for fæstebønderne i Nakke. Fæsterne blev fritaget for landgilde, dvs. skat; men de betalte forsat tiende i form af et antal skæpper korn til krongodset.

Bonden på en ryttergård skulle enten selv stille som rytter eller i sit sted stille en dygtig karl med tilhørende velbeslået hest med seletøj, dækken, sadel, rytterpistol og sabel. Soldatens ydre fremtoning var imponerende i forhold til bøndernes simple klæder. Rytterens uniform bestod af skindbukser, lårlange sorte kravestøvler med dominerende sporer, store kravehandsker, skjorte, rød kappe og kækt opbræmmede trekanthat.

Intet under, at unge bønder eller bondesønner i begyndelsen frivilligt lod sig udtage til, at ride for gården eller ride for byen. Men tjenesten var belastende. I krigstid direkte livsfarlig, og år efter år alle rytterholdsskatterne. En rytter kunne få betroet at ride med brev eller fragte rytterholdsskatten mellem rytterdistrikt og kongen. Snaphanerne var regelløse soldater, som kæmpede på dansk side under Svenskekrigene i 1650'erne.

Så længe bønderne selv bestred rytterhvervet, havde betegnelsen ryttergård en vis klang af respekteret soliditet, fordi mandskabet traditionelt udtoges fra bestemt særlig velansete gårde i en tid, hvor man normalt anvendte stude som trækraft. Men efterhånden som hvervningen tiltog, blev ryttergård betegnelse for samlet indkvarteringssted for det hvervede mandskab. Adskillige steder fandtes der flere af disse indkvarteringssteder og ofte tillige særligt opførte rytterhuse til brug for lejesoldater, som efter tidens skik tit medbragte både kone og børn. De fremmede ryttere som i fredsperioderne lå i landsbykvarteret, førte sig tit frem med ekstra krav og brovtende eller nedladen fremtræden, så der rådede langt fra noget tillidsforhold mellem dem og den betalende befolkning. Særlig dybt blev dette skel i de tilfælde, hvor en lokalitet ved skatteindbetaling ligefrem blev belagt med rytterindkvartering, indtil alle restancer var betalt.

Det blev fortalt, at på en ryttergård i god stand i Nakke var en gift befalingsmand i forplejning. Bonden kunne ikke komme overens med befalingsmanden, så en forordning bød ham at bygge et hus. Regimentet havde regel for, hvordan det skulle bygges med et kammer, stue og køkken med ildsted og bageovn til rytteren og hans familie. Det oversteg dog bondens kræfter og pengepung, og regimentskassen endte med at måtte afholde udgifterne til en passende bolig til befalingsmanden.

Rytterskoler

Frederik 4. blev konge af Danmark og Norge fra 1699. Hans uddannelsesmæssige baggrund var ringe, men han bestræbte sig flittigt på selv at lede statens styrelse. Han lagde således vægt på personligt at udnævne embedsmænd og indførte en ugentlig audienstid, hvor enhver undersåt kunne indgive sine ønsker eller klagemål.

På det indenrigspolitiske felt oprettedes i 1701 en landmilit, og året efter afskaffedes vornedskabet, en ordning der havde sikret godsejerne arbejdskraft til bøndergårdene og til hoveri på hovedgårdsmarken.

Frederik 4.'s regeringstid var præget af krig. I 1700 kom det til krig med Sverige over det gottorpske spørgsmål, men efter svensk landgang på Sjælland måtte Danmark skyndsomst slutte fred. Næste krig var Store Nordiske Krig 1709-20. Målet var at generobre Skåne, Halland og Blekinge, men en dansk landgang i Skåne endte katastrofalt. Frederik var som øverstbefalende ikke uden skyld i dette og andre militære fejlgreb. Alligevel betød Frederiksborgfreden i 1720 en væsentlig sikkerhedspolitisk forbedring. Året efter lod Frederik sig hylde som arveherre af stænderne i hertugdømmet Slesvig.

Den 28. marts 1721 underskrev den dybt religiøse kong Frederik 4. en række instrukser, og indførte kirkegangs tvang. Der skulle bygges rytterskoler i mursten og tegl, med højt til loftet og god plads til både lærer og skolebørn. I 1727 stod de planlagte 240 skoler færdige, udarbejdet over samme tegning. Samme år besluttede man at oprette endnu en skole på Bogø, da børnene ellers fik for lang vej til skole. Derfor endte man på 241 rytterskoler.

Opsætningen af tavlerne skete kort efter selve skolehusenes rejsning, tilsyneladende ved indhugning i ca. 1/3 murstens dybde, kantklining med halkmørtel og yderligere sikring ved hjælp af 2 solide jernkramper i hver langside. Næsten alle rytterskoler fik den fine stentavle placeret over døren, hvor der stod, at skolen var opført af Frederik 4.

